

Dve optiky nazerania na ageizmus v slovenskej spoločnosti¹

TWO OPTICS OF VIEWING AGEISM IN SLOVAK SOCIETY

Jana Levická (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave)

Zuzana Strculová (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave)

ABSTRAKT

Ageizmus je pomerne rozšírený sociálny jav, ktorého prítomnosť sa v rôznych obmenách vyskytuje dlhodobo v ľudskej spoločnosti. Nepriateľské nastavenie voči starším členom spoločnosti niektorí autori spájajú s tzv. západnou kultúrou. Pod vplyvom globalizácie sa však čoraz častejšie stretávame s prvkami ageizmu aj vo východných kultúrach. Cieľom príspevku je ponúknuť výsledky vlastných empirických zistení zameraných na reflexiu ageizmu v slovenskej spoločnosti. Pre získanie dát bol použitý zmiešaný výskumný dizajn. V kvantitatívnej časti výskumu boli prostredníctvom obsahovej analýzy vybrané sociálne významné organizácie, s reprezentantmi ktorých sme realizovali kvalitatívnu časť výskumu za použitia pološtrukturovaných rozhovorov. Celkový počet členov výskumného súboru bol 14. Získané výsledky potvrdzujú pretrvávajúce rozdiely v názoroch na výskyt ageizmu v slovenskej spoločnosti.

KLÚČOVÉ SLOVÁ:

Ageizmus. Predsudky. Negatívne stereotypy. Politiky. Sociálne významné organizácie.

ABSTRACT

Ageism is a relatively widespread social phenomenon, the presence of which occurs in various forms in human society for a long time. Some authors associate the hostile attitude towards older members of society with the so-called western culture. However, under the influence of globalization, we are increasingly encountering elements of ageism in Eastern cultures as well. The aim of the paper is to offer the results of our own empirical findings focused on the reflection of ageism in Slovak society. A mixed research design was used to obtain the data. In the quantitative part of the research, socially important organizations were selected through content analysis, with representatives of which we carried out the qualitative part of the research using semi-structured interviews. The total number of members of the research group was 14. The obtained results confirm the persistent differences in opinions on the occurrence of ageism in Slovak society.

KEYWORDS:

Ageism. Prejudices. Negative stereotypes. Politics. Socially important organizations.

ÚVOD

Súčasnú dynamickú zmenu prebiehajúcu v globálnej spoločnosti odsúvajú niektoré vážne témy do úzadia. Jednou z nich je aj vplyv sociálneho prostredia na vytváranie

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV-20-0094 Environmentálna spravodlivosť v kontexte sociálnej práce.

a udržiavanie negatívnych stereotypov. V kontexte dlho trvajúcej celosvetovej pandémie vyvolanej ochorením COVID 19, či narušenia mieru v strednej Európe sa otázka reflektovania ageizmu v slovenskej spoločnosti skutočne môže javiť ako nevýznamná. Z prežívania dopadov tohto nežiaduceho sociálneho javu však vyplýva, že ageizmus vážne negatívne zasahuje životy seniorov a ich rodín. V súvislosti s negatívnymi dopadmi pandémie bolo nevyhnutné zvýšiť pozornosť a zdôrazniť potrebu spoločenskej zodpovednosti a solidarity vo vzťahu k najrizikovejším skupinám obyvateľstva, ku ktorým patria aj seniori (Vaceková, Valigurská 2021). Ukazuje sa tak, že hoci aktuálne trendy sociálnej práce poukazujú na potrebu budovania ekosociálneho sveta, ktorý by v sebe obsahoval aj bazálne princípy trvalo udržateľného sveta pre všetkých, nie je možné opomíňať význam sociálneho prostredia, ktoré sa podieľa na tvorbe verejnej mienky a tým ovplyvňuje aj verejné politiky ovplyvňujúce každodenný život jedincov, rodín a komunít (Stein 1960). Práve v sociálnom prostredí sú zakorenené rôzne formy a prejavy sociálnej nespravodlivosti. V nasledovnej časti nášho príspevku sa zameriame na objasnenie základných informácií o vzniku ageizmu a následne o mechanizmoch udržiavajúcich tento sociálno-patologický jav v slovenskej spoločnosti.

1 CHARAKTERISTIKA AGEIZMU

Postavenie starších ľudí v spoločnosti sa menilo pomaly, pričom sa mladšia generácia čoraz častejšie odklňala od akceptácie seniorov ako najskúsenejších ľudí v spoločnosti. Hoci z hľadiska vývoja spoločnosti sa nejedná o nový jav, k jeho masívnemu rozšíreniu prišlo až v polovici 20. storočia. Azulai (2014) konštatoval, že pohľad spoločnosti na seniorov výrazne ovplyvnil nástup printových médií, ktoré postupne začali ovplyvňovať názory verejnosti na seniorov. Vplyv médií na šírení niektorých negatívnych obrazov sénia by nebol taký výrazný, ak by sa v spoločnosti dhodobo nevyškvytovali predsudky spojené so starobou a starnutím. Za ďalší významný moment je možné pokladať nástup priemyselnej revolúcie a s tým spojené prezentovanie mladšej generácie ako flexibilnej a dynamickej pracovnej sily, ktorá pripútaním sa silnými väzbami k svojej biologickej rodine stráca šance na napredovanie v pracovnej kariére. Oslabenie rodinných väzieb sa neodohralo len mikroúrovni, ale zasiahlo spoločnosť ako celok. Prirodzená medzigeneračná súdržnosť percipovaná predovšetkým vo vnútri rodinných systémov napokon vyústila do medzigeneračnej priepasti (Azulai 2014), ktorá sa približne od 60. rokov minulého storočia spája s narastajúcim negatívnym vzťahom k starším členom spoločnosti, ktorý sa v súčasnosti označuje ako ageizmus.

Z počiatku bol meniaci sa prístup k starým ľuďom pokladaný za prechodný sociálne nežiaduci jav, pričom sa nepredpokladalo jeho rozširovanie a pretrvanie. Jedným z predpokladov podporujúcich toto tvrdenie bolo, že tradične bol vzťah medzi mladou a staršou, resp. starnúcou generáciou vnímaný ako problematický, pričom s pribúdajúcim vekom mladých ľudí sa tento vzťah pozitívne premieňal. Až Butler (1969) sa jednoznačne vyjadril, že nepriateľský vzťah spoločnosti k starým ľuďom je patologický, škodlivý a nepriaznivý pre celkový vývoj spoločnosti. Na pomenovanie tohto vzťahu použil termín **ageizmus**. Ageizmus charakterizoval ako patologický sociálny vzťah produktívnej vekovej skupiny voči mladšej a staršej vekovej skupine v spoloč-

nosti. Toto nepriateľstvo objasňoval ako dôsledok skutočnosti, že produktívna časť spoločnosti je aktuálnym tvorcom spoločenského bohatstva, z ktorého sú podporované ako jedinci v predproduktívnom veku (deti a mládež), tak i jedinci v postproduktívnom veku (seniori). Termín ageizmus v tomto období sa teda rovnako používal na označenie nevhodných postojov voči deťom a mládeži, ktorí boli závislí na podpore „produktívnej časti spoločnosti“, ako voči seniorom. Butler, ktorý patrí medzi odborníkov zaoberajúcich sa otázkami ageizmu dlhodobo a cielene, postupne zužoval obsah pojmu ageizmus až jeho obsah napokon ustálil len na vzťah spoločnosti k seniorom. Podľa Butlera (1980) ageizmus je výsledkom dlhodobého procesu systematickej stereotypizácie a diskriminácie ľudí pre ich starobu. Starí ľudia sú kategorizovaní ako senilní, rigidní vo svojom myslení a spôsoboch, staromódni v morálke a zručnostiach. Takýto obraz sénia umožňuje mladším generáciám vidieť starších ľudí ako odlišných od nich samých a preto im bráni aby sa so staršími ľuďmi identifikovali ako s rovnakými ľudskými bytosťami ako sú oni sami. Butler poukazuje na skutočnosť, že ageizmus sa manifestuje v rámci širokého spektra fenoménov ako na individuálnej, tak aj na inštitucionálnej úrovni.

Palmore (1999) podobne ako Butler chápal ageizmus ako nepriateľský vzťah produktívnej časti spoločnosti voči tým vekovým skupinám, ktoré sú závislé od jej príspevkov do verejných zdrojov. Butler (1969) a Palmore (1999) sa zhodujú tiež v názore, že ageizmus nemusí byť vždy len negatívne zameraný. Podľa nich sa v spoločnosti stretávame aj s pozitívne orientovaným ageizmom, ktorého cieľom je nadmerná ochrana určitej vekovej skupiny. Palmore objasňuje ageizmus ako *akýkoľvek predsudok alebo diskrimináciu namierenú proti alebo v prospech vekovej skupiny*. Podľa neho je potrebné vnímať predsudky voči niektorej vekovej skupine ako negatívne stereotypy, alebo ako na stereotypoch založené negatívne postoje. Palmore (2015) zdôrazňuje, že *diskriminácia voči nejakej vekovej skupine je nepatričné, nemiestne negatívne zaobchádzanie s členmi tejto vekovej skupiny*. Obaja tiež poukazujú na negatívny vplyv médií na prehlbovanie sa problematického vzťahu medzi mladou, produktívnou generáciou a seniormi. Vďaka médiám začala spoločnosť seniorov vnímať ako jedincov postupne strácajúcich fyzické a kognitívne schopnosti, teda ako jedincov u ktorých je len otázkou času, kedy sa prejaví ich závislosť na iných. Palmore (2015) si uvedomuje, že spoločnosť vníma starobu negatívne. Staroba síce predstavuje pre človeka postupný úbytok fyzických a kognitívnych schopností a možností. Neznamená to však, že človek vo vyššom veku vždy musí stratiť kontrolu nad vlastným životom a zostať odkázaný na pomoc iných. Prezentovanie obdobia sénia len ako problematickej etapy života je budované na vnímaní seniorov ako sociálnej minority, ktorá ako celok je nositeľom negatívnych vlastností. Ageizmus je nielen nepriateľským postojom voči starým ľuďom, ale vo svojej podstate je odmietaním procesu starnutia ako celku. Tento prístup je v spoločnosti ukotvovaný aj vďaka kultu mladosti. Prezentovanie seniorov v médiách ako sociálnej minority potláča vo verejnosti vnímanie seniorov na individuálnej úrovni, ako jednotlivcov s vlastnými životnými príbehmi. Anonymná sociálna minorita sa ľahšie stáva predmetom diskriminácie.

Levy et al. (2018) vo svojej práci poukazujú na dopad ageizmus na jednotlivca, pričom prepájajú tento sociálny jav s obmedzenými možnosťami seniora niečo na danom stave meniť. Ageizmus na individuálnej úrovni prejavuje svoj ďalší rozmer a tým je vplyv na sociálne vzťahy. Negativistický prístup k starobe a starnutiu na-

rušuje prirodzenú medzigeneračnú solidaritu, čo sa z dlhodobého pohľadu môže prejavíť aj v pracovnej sfére, keď produktívna časť spoločnosti prestane vnímať starostlivosť o seniorov ako sociálnu hodnotu, čo sa môže prejavíť ako výrazný pokles zamestnancov v sociálnych službách orientovaných na seniorov. Ako konštatujú Levy et al. (2018), keďže sa ageizmus spája s ľudským vekom, je pravdepodobné, že sa každý človek môže stretnúť s nejakým ageistickým prejavom namiereným voči jeho osobe.

Medzi najzávažnejšie dopady ageizmu na subjektívnej úrovni zaradil Butler (1980) fakt, že samotní starí ľudia sa identifikujú s obrazom, ktorý o nich ako o sociálnej skupine vytvára časť médií.

Shiovitz-Ezra et al. (2018) poodhaľujú ďalší rozmer ageizmu a tým je vplyv systému na pretrvávajúce, respektíve šírenie ageizmu v spoločnosti. Štátne politiky zamerané na seniorov prispievajú k udržiavaniu negatívne nastavených mechanizmov voči seniorom. Štátne politiky tak obmedzujú možnosti seniorov na vedenie uspokojivého života, čo nepriamo podkopáva ich osobnú dôstojnosť.

2 SÚČASTI AGEIZMU

Ageizmus pozostáva z kombinácie *predsudkov a negatívnych postojov voči starým ľuďom a procesu starnutia a inštitucionálnych politík*, ktoré podporujú *negatívne stereotypy* voči staršej generácii, dôsledkom čoho je sociálne vylúčenie starých ľudí (Van den Heuvel 2012, Levy et al. 2018, Voss et al. 2018). K takémuto objasneniu pretrvávania ageizmu v spoločnosti sa priklonila aj WHO (2021), podľa ktorej ageizmus v sebe obsahuje stereotypy, predsudky a diskrimináciu na základe veku.

Predsudok je z pohľadu sociálnej psychológie chápaný ako vopred fixovaný postoj k niečomu, či niekomu, ktorý sa prejavuje bez ohľadu na individuálny rozmer sociálneho javu, či objektu (Hayes 2007). Súčasťou predsudku sú aj rigidné, prevažne afektívne postoje, ktoré sa prejavujú pri priradovaní jedinca, prípadne javu do určitých schém, pričom toto priradenie vykazuje črty negativizmu. Palmore (2015) konštatuje, že pri ageizme pretrvávajú najmä nasledovné predsudky: závislosť na pomoci, strata kognitívnych schopností, impotencia, prípadne strata záujmu o sexuálny život, rigidita v konaní, škaredosť. Podobný názor zastáva aj Vagnerová (2000), podľa ktorej predstavuje ageizmus obecné zdieľané presvedčenie o nízkej kompetentnosti a hodnote staroby a prejavuje sa podceňovaním starých ľudí. Podľa Azulai (2014) práve pretrvávajúce predsudky, že starnutie robí ľudí menej atraktívnymi, inteligentnými a produktívnymi prispieva k tomu, že ageizmus je spoločnosťou akceptovaná forma diskriminácie starých ľudí. Ayalon a Tesch-Römer (2018) upozorňujú na posilňovanie negatívneho správania spoločnosti, ktoré vychádza z očakávania opierajúceho sa práve o predsudky. Ak teda spoločnosť od starnutia očakáva samé negatíva, bude aj konanie a postoje majority smerovať k odmietaniu samotného procesu starnutia a k jeho finálnemu výsledku — starobe. Toto konanie môže byť skryté, alebo aj manifestované prostredníctvom rôznych aktivít, ktoré zdanlivo nie sú nepriateľsky zamerané. Medzi tieto aktivity patrí masívna reklama na výrobky spomaľujúce starnutie (krémy), alebo jeho vybrané prejavy napr. lieky na potenciu a pod. Problémom nie je samotná existencia spomínaných produktov, ale skutočnosť, že pri ich ponuke sa

opakovane zdôrazňuje, že zabraňuje starnutiu, čím sa posilňuje vnímanie starnutia ako sociálne nežiaduci jav.

Stereotyp je súbor stabilných predstáv, ktoré sa vo vedomí jednotlivca vytvárajú postupne na základe osobných životných skúseností a za podpory rôznych informačných zdrojov. Sociálny stereotyp je fenomén, ktorý sa vytvára v kontakte s inými jedincami. Sociálne stereotypy nie sú výlučne len negatívne, môžu ľuďom pomáhať pri riešení rizikových situácií, pri zvládaní záťaže a pod. V súvislosti s ageizmom sú predmetom záujmu odborníkov **negatívne stereotypy**, ktoré sa spájajú so spôsobmi akými spoločnosť, alebo jej majoritné súčasti uvažujú o senioroch. Podľa Van den Heuvel (2012) je sociálne vylúčenie starých ľudí dôsledkom pretrvávajúcich negatívnych stereotypov primárne na pracovnom trhu. Negatívne stereotypy vychádzajú z kognitívneho rozmeru ageizmu, teda zo spôsobu ako človek o tejto problematike rozmýšľa (Iversen et al. 2009). Vekové stereotypy predchádzajú vekovej diskriminácii (Ayalon, Tesch-Rómer 2018). Predsudky spolu s negatívnymi stereotypmi napomáhajú vzniku a zakoreneniu sa negatívnych prístupov spoločnosti k seniorom, čo napokon vyúsťuje do ich diskriminácie. Prerastanie izolovaných negatívnych prístupov do diskriminácie na makroúrovni je možné práve preto, že ich existenciu ignorujeme v dôsledku čoho nám unikajú účinky nerovnosti založenej na veku. Jedným z dôvodov pre takéto konanie je skutočnosť, že sociálna konštrukcia staroby sprevádza spoločnosť počas viacerých storočí, pričom tento konštrukt kulminoval v druhej polovici 20. storočia. Staroba ako sociálny konštrukt je prítomná v subjektívnom vnímaní jednotlivých členov spoločnosti a tiež v spoločnosti ako takej (Ayalon a Tesch-Rómer 2018).

Pretrvávajúce predsudky a negatívnych stereotypov spojených so seniorami a starnutím vo vedomí spoločnosti uľahčuje, aby na makroúrovni boli prijímané **inštitucionalizované prístupy a politiky**, vďaka ktorým sú predsudky a stereotypy voči seniorom posilňované a udržiavané (Voss et al. 2018). Práve oficiálne prijaté sociálne normy, pravidlá a niekedy aj legislatíva sú spájané s behaviorálnou dimenziou ageizmu, ktorá je vo svojej podstate na diskriminácii založenom správaní. S tvrdením, že inštitúcie, ktoré v spoločnosti predstavujú určitú autoritu, majú potenciál prostredníctvom svojich aktivít a politik podporovať a udržiavať ageizmus v spoločnosti prišiel už Butler (1969, 1980). V súvislosti s tým sa v literatúre udomácnilo slovné spojenie **sociálne významné inštitúcie**, ide o inštitúcie, ktoré pre jedincov predstavujú vysokú mieru ochrany a starostlivosti. Zároveň s tým konštatoval, že z inštitucionálnej úrovne (ktorá v prevažnej väčšine predstavuje makroúroveň) sa ageizmus šíri na nižšie úrovne spoločnosti. Od začiatku milénia na tento pyramídový efekt šírenia ageizmu v globálnom priestore poukazujú viacerí autori. Ich názory potvrdila svojimi zisteniami aj WHO, ktorá v roku 2021 publikovala správu pod názvom *Global report on ageism*, v ktorej zdôrazňuje, že ageizmus je systémová forma útlaku, podobne ako rasizmus, či sexizmus. Na rozdiel od nich je potrebné ageizmus chápať ako univerzálnu opresiu, pretože ho môže zažiť každý. WHO upozorňuje na fakt, že ageizmus, ktorý je zakomponovaný do legislatívy a politiky, ktoré obsahujú v sebe ageistické prvky, spôsobujú sociálnu exklúziu starších ľudí. WHO varuje, že posilňovanie ageizmu v spoločnosti môže zhoršiť prístup starších ľudí k zdravotnej starostlivosti, nájsť si a udržať zamestnanie alebo získať určitý finančný produkt, či službu. Podľa WHO ageizmus dokonca zvyšuje mieru zraniteľnosti starších ľudí voči násilniu a zneužívaniu (WHO 2021). WHO preto vyzýva jednotlivé štáty, aby boli aktívnejšie v boji proti ageizmu.

3 SLOVENSKO A AGEIZMUS

Napriek všeobecnému rozšíreniu pojmu ageizmus v odbornej aj laickej komunikácii, v legislatívnych dokumentoch EU sa s týmto pojmom stretne len ojedinele. Legislatíva EU prioritne pracuje s pojmom veková diskriminácia. Podobná situácia je aj na Slovensku. Zákaz vekovej diskriminácie môžeme nájsť v zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou, ktorý je u slovenskej verejnosti známy ako antidiskriminačný zákon. Aj v tomto zákone sa však možnosť diskriminácie na základe veku rieši skôr okrajovo. V § 3 „každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní“ (Zákon č.365/2004 Z. z. v aktuálnom znení). Zákon upravuje aj to, čo v podmienkach Slovenska nie je možné za diskrimináciu pokladať. Diskrimináciou na základe veku tak nie je: „minimálna alebo maximálna veková hranica ako podmienka na vstup do zamestnania; prístup k zamestnaniu alebo k odbornému vzdelávaniu, vrátane odmeňovania a prepúšťania; podmienky minimálnej vekovej hranice, odbornej praxe alebo odpracovaných rokov na prístup k zamestnaniu alebo určitým výhodám v zamestnaní“ (Zákon č.365/2004 v aktuálnom znení). Na posilnenie boja proti neprimeranému zaobchádzaniu so seniormi SR v 2014 zriadila Rada vlády SR pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie. Jej hlavným cieľom je *navrhovať, koordinovať a kontrolovať opatrenia, ktoré sú zamerané na práva seniorov a tiež na elimináciu negatívnych dôsledkov starnutia populácie (MPSVaR SR 2014)*. V Štatúte sa tiež konštatuje, že *Rada je stálym odborným, poradným, koordinačným a iniciatívnym orgánom vlády Slovenskej republiky a to v oblasti práv seniorov. Vláda SR sa tak môže na Radu obracať pri hľadaní riešenia v súvislosti so životnými podmienkami seniorov, s dodržiavaním princípu rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania so seniormi a pod. (MPSVaR SR 2014)*.

4 METODIKA VÝSKUMU: CIEĽ, METÓDY, VÝSKUMNÁ VZORKA

Vzhľadom k uvedenému by sme mohli predpokladať, že SR sa aktívne zapája do preventívnych aktivít zameraných na elimináciu ageizmu v spoločnosti. Vychádzajúc z tohto predpokladu sme realizovali výskum², ktorého hlavná výskumná otázka (ďalej len HVO) bola **Ako vnímajú ageizmus reprezentanti a reprezentantky slovenských sociálne významných organizácií ageizmus?**

V nadväznosti na HVO sme formulovali nasledovné čiastkové výskumné otázky (ďalej len ČVO)

- 1) ČVO: Ktoré organizácie v SR je možné označiť ako sociálne významné?
- 2) ČVO: Obracajú sa na tieto organizácie občania s podnetmi v súvislosti s prejavmi ageizmu?
- 3) ČVO: Ako reagujú jednotlivé sociálne významné organizácie na prípadné podnety?
- 4) ČVO: Ako vnímajú jednotlivé sociálne významné organizácie ageizmus?

2 Výskum bol realizovaný v rámci prípravy diplomovej práce: Strculová Zuzana: Reflektovanie ageizmu v slovenskej spoločnosti, 2021

Hlavným cieľom nášho výskumu bolo teda zistiť, ako je ageizmus reflektovaný sociálne významnými organizáciami v SR. Adekvátne k stanovenému cieľu sme sa rozhodli pre využitie zmiešanej výskumnej stratégie (Gavora 2007). S cieľom identifikovať sociálne významné inštitúcie, ktoré sa zaoberajú právami seniorov sme použili kvantitatívnu formu obsahovej analýzy (Gavora 2007). Predmetom obsahovej analýzy boli internetové stránky organizácií, ktoré na svojich webových stránkach uvádzali, že ich aktivity sú zamerané na seniorov. V súlade s odporúčaniami Equinet (2021, 2018) sme sa zamerali na organizácie, ktorých aktivity sú focusované na niektorú zo štyroch oblastí a to: pracovný trh, zdravotná starostlivosť, finančné produkty a služby, verejné priestranstvo. Ďalšími kritériami nášho výberu boli:

- organizácia má kompetencie v niektorej oblasti antidiskriminačnej praxe,
- organizácia má dosah na celú slovenskú populáciu seniorov,
- ochota k spolupráci.

Celkovo sme analyzovali webové stránky 42 organizácií, z ktorých sme 5 vylúčili, pretože nespĺnili niektoré z našich kritérií. Písomne sme sa na zvyšných 37 organizácií obrátili so žiadosťou o participáciu na našom výskume, s tým, že sme ich požiadali o kontakt na tých zamestnancov, ktorí majú v pracovnej náplni niektoré aspekty práv seniorov. Len 6 z nich zareagovalo na našu žiadosť a poslali nám kontakty na svojich zamestnancov/členov.

Prehľad nami vybraných organizácií uvádzame v nasledovnej tabuľke.

Sociálne významná inštitúcia	Zameranie organizácie
Verejný ochranca práv	Základné práva a slobody
Slovenské národné stredisko pre ľudské práva	Všeobecné ľudské práva Zásada rovnakého zaobchádzania
Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR	Pracovný trh — pracovnoprávne vzťahy, ochrana zamestnanca, vekový manažment, pracovné právo Sociálna starostlivosť — deti, rodiny, seniori, sociálne služby a poradenstvo, sociálne vylúčenie, chudoba Rodová politika a rovnosť príležitostí
Národný inšpektorát práce	Pracovný trh — pracovnoprávne vzťahy Ochrana zamestnanca Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
Ministerstvo zdravotníctva SR	Zdravotná starostlivosť a ochrana zdravia — deti, dospelí, seniori
Úrad pre dohľad zdravotnou nad starostlivosťou	Dohľad nad poskytovaním zdravotnej a ošetrovateľskej starostlivosti — deti, dospelí, seniori
Národná banka Slovenska	Finančná oblasť — hypotéky, úvery, poistenia

TABUĽKA 1. Vybrané sociálne významné inštitúcie
Zdroj: Strculová, 2021, s. 42–43, upravené

V kvalitatívnej časti výskumu bola použitá metóda pološtrukturovaných rozhovorov (Chráska 2007) s cieľom získať pohľad reprezentantov sociálne významných organizácií na reflektovanie problematiky ageizmu ich organizáciou na Slovensku.

Pri tvorbe výskumného súboru sme použili zámerný výber (Gavora 2007), pri ktorom sme sledovali len dve kritériá. Prvým z nich bolo, že informanti pracujú v niektorej nami vybranej organizácii. Druhým bola dobrovoľná účasť na výskume.

Názov organizácie	Počet reprezentantov
Kancelária verejný ochranca práv — KVOP	1
Slovenské národné stredisko pre ľudské práva — SNSPLP	1
Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR — MPSVaR SR	7
Národný inšpektorát práce — NIP	1
Ministerstvo zdravotníctva SR — MZ SR	1
Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou UPDZS	1
Národná banka Slovenska — NB SR	2

TABUĽKA 2. Prehľad sociálne významných organizácií

Zdroj: Vlastný, 2022

Z rodového hľadiska konštatujeme, že z celkového počtu 14 informantov boli len 3 muži a zvyšných 9 boli ženy. Počet informantov sme početne neobmedzovali. Celkový počet kontaktov za jednu organizáciu sme vnímali aj ako prejav záujmu organizácie o nami sledovanú problematiku. Všetkým informantom boli položené rovnaké výskumnícke otázky.

5 INTERPRETÁCIA VLASTNÝCH ZISTENÍ

Pri spracovaní získaného materiálu sme použili analýzu zacielenú na zodpovedanie čiastkových výskumných otázok za použitia priamych výpovedí informantov (Kvale, 1996, Carey, 2012).

ČVO 2 bola formulovaná na základe predpokladu, že v prípade porušenia práv seniorov, alebo zažívania ich diskriminácie, sa seniori obrátia na niektorú sociálne významnú organizáciu.

Informant na otázku, či **Kancelária verejného ochrancu práv** eviduje nejaké podnety od občanov k porušovaniu ich práv odpovedal: „Kancelária **neeviduje podnety podľa takéhoto rozlišovacieho znaku** (t.j. diskriminácia na základe veku)... Ani právnickí Kancelárie **nemajú v pamäti taký podnet**, ktorý by sa týkal vekovej diskriminácie.“ Z rozhovoru vyplynulo, že zo svojej celkovej histórie KVOP neregistruje žiadny individuálny prípad, kedy by občan, namietal porušovanie svojich práv na základe veku zo strany oficiálnych úradov, či inštitúcií.

Obdobné stanovisko zaujal aj **informant zastupujúci SNSLP**, ktorý uviedol, že „za uplynulé obdobie **Stredisko neeviduje podnety**, v rámci ktorých by klientky a klienti namietali tzv. vekovú diskrimináciu „starších osôb“. SNSLP sa zaoberá vekovou diskrimináciou, ale nie výlučne starších osôb. V roku 2020 zo všetkých riešených 107 individuálnych

prípadoch sa 6 prípadov týkalo vekovej diskriminácie ako príčiny menej priaznivého zaobchádzania, ktorú identifikovali samotní sťažovatelia. SNSLP však neuvádza, či sa tieto prípady týkali starších ľudí. Zaujímavosťou je, že len jeden prípad zo spomínaných šiestich bol identifikovaný ako antidiskriminačný.

Aj informant z MPSVaR SR uviedol, že: „Občania sa zriedkavo obracajú na ministerstvo s podnetom, že čelili vekovej diskriminácii. Ochrana pred diskrimináciou primárne rieši inšpekcia práce, resp. úrad v oblasti poskytovania služieb zamestnanosti.“ Takmer totožné stanovisko nám poskytla aj jedna z **informantiek** zastupujúcich **MPSVaR SR**, ktorá sa vyjadrila, že: „Sekcia sociálnej politiky nespracováva a nedisponuje údajmi (ani štatistickými) na tému diskriminácie starších ľudí z dôvodu veku.“ Podobne stanovisko prezentovala aj ďalšia informantka MPSVaR SR, ktorá pracovala v Sekcii práce MPSVaR SR: „Sekcia nespracováva štatistické podklady k tejto téme“. Informantky sa zhodujú v tom, že ochrana pred vekovou diskrimináciou v slovenskej realii je upravená dostatočne a to najvyšším zákonom, teda Ústavou Slovenskej republiky a zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov, verejnosti známym ako antidiskriminačný zákon. Ďalšia informantka MPSVaR SR pridáva, že „odbor rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí sa témou diskriminácie zaoberá len všeobecne, v súvislosti s implementáciou antidiskriminačného zákona.“ Ďalšia informantka vo svojom stanovisku zdôrazňuje, že ministerstvo sa usiluje chrániť predovšetkým zamestnancov nad 50 rokov a to cieľovou a dôkladnou inšpekciou vedenou inšpektorátmi práce. „Inšpektoráty práce vykonávajú aj previerky, obsahom ktorých je kontrola stavu bezpečnosti a ochrany zdravia s konkrétnym zameraním na vytvorenie vhodných pracovných podmienok zohľadňujúcich vyšší vek zamestnancov, úpravu ich pracovísk a pracovných miest z ergonomického hľadiska, podmienky práce so zohľadnením zdravotného stavu, psychosociálnej záťaže, faktorov spôsobujúcich stres a vyvolávajúcich zdravotné problémy a pod., ako aj kontrola hodnotenia rizík, t.j. či zamestnávateľia v písomnom hodnotení rizík zohľadňujú špecifiká týkajúce sa vyššieho veku zamestnancov.“ Informantka ďalej dodáva, že: „zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorý upravuje právne vzťahy pri poskytovaní služieb zamestnanosti, upravuje zákaz diskriminácie v rámci práva na prístup k zamestnaniu vrátane diskriminácie z dôvodu veku. Na rovnakom princípe sa zákaz diskriminácie uplatňuje pri plnení povinností zamestnávateľa vo vzťahu k zverejňovaniu ponuky zamestnania.“

Informantka zastupujúca NIP zdôraznila, že jej úrad osobitne nesleduje rôzne druhy diskriminácie, napr. vekovú, etnickú, rasovú, i. Vo svojej agende eviduje len diskrimináciu ako takú. „V roku 2018 bolo inšpektorátom práce doručených 220 podaní vo veci diskriminácie na pracovisku, v roku 2019 bolo doručených 244 podaní a v roku 2020 to bolo 252 podaní. Jednalo sa o podnety zamestnancov, oznámenia bývalých zamestnancov, tretích osôb (osoby, ktoré nie sú zamestnanci alebo bývalí zamestnanci zamestnávateľa, proti ktorému smeruje evidované podanie), alebo anonymné oznámenia, ktoré svojím obsahom poukazovali podľa ich autorov na porušenie zásady rovnakého zaobchádzania a diskrimináciu z rôznych dôvodov, alebo porušenie iných ustanovení pracovnoprávných predpisov súvisiacich s dodržiavaním zásady rovnakého zaobchádzania a zákazu diskriminácie. Pokiaľ ide o členenie podaní zameraných na diskrimináciu zamestnancov podľa veku, NIP ani inšpektoráty práce nevedú osobitnú databázu.“ Informantka z NIP sa domnieva, že slovenská antidiskriminačná legislatíva je dostatočná, avšak podľa nej je potrebné

zamerat pozornosť verejných inštitúcií na osvetu a zvýšenie povedomia v súvislosti s ochranou pred diskrimináciou.

Osobitne nás zaujímalo stanovisko **reprezentantky MZ SR**, vzhľadom na vysokú mieru nepokojnosti seniorov s odkladaním zdravotnej starostlivosti spôsobenú pandemickou situáciou. Prax ukazuje, že starší ľudia čelia ageizmu pri prijímaní zdravotnej starostlivosti, no napriek tomu z rozhovoru s informantkou z MZ SR vyplynulo, že ministerstvo nenachádza súvis ageizmu so svojou agendou. Podľa jej vyjadrení MZ SR sa riadi svojim štatútom, v rámci ktorého je uvedené, že MZ SR „*riadi celoštátne programy zamerané na ochranu, zachovanie a navrátenie zdravia*“ Na skutočnosť, že vek je kľúčové kritérium k možnosti účasti na národnom skriningovom programe, ktorý je efektívnym preventívnym nástrojom v oblasti zdravia, informantka zareagovala, že: „*VR sa pri skriningu riadime podľa platných európskych guidelines*“. Na našu otázku, či a ako rieši MZ SR prípadné sťažnosti alebo podnety na ageizmus zo strany občanov, informantka stručne uviedla, že: „*ak sú doručené podnety zo strany občanov na MZ SR, tak im venujeme pozornosť*“. Našou snahou bolo získať aj konkrétnejšie informácie či a koľko takýchto podnetov na MZ SR prišlo, žiaľ informantka konštatovala, že tieto skutočnosti nepozná a ďalšie informácie nám neposkytla a ukončila rozhovor.

Podobný postoj zaujala aj **informantka zastupujúca UDZS**, ktorá uviedla, že: „*úrad požadovanými informáciami nedisponuje*“. Informantka nám odporučila obrátiť sa na verejné inštitúcie ako Verejného ochrancu práv, alebo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Z rozhovoru s **informantmi NBS** vyplynulo, že ageizmus nemôže byť na finančnom trhu prítomný, pretože vek ako kritérium dostupnosti určitej finančnej služby, resp. produktu je ochranným prvkom, v konečnom dôsledku chráni spotrebiteľa. „*Počítanie času je jedným zo základných princípov práva, vek je spôsob ktorým zákon udáva práva a povinnosti a preto pri otázke diskriminácie podľa veku treba do protiváhy brať ohľad na právne umožnenú diskrimináciu akou je určenie vekovej hranice kedy môže človek mať právo voľiť, kedy je trestne zodpovedný, kedy môže požívať alkohol a podobne. Zákon tak častokrát priamo diskriminuje vekové skupiny obyvateľstva za účelom sledovania objektívneho cieľa.*“ Informanti z NBS sa domnievajú, že finančná záťaž určitého finančného produktu alebo služby môže jednotlivcovi výrazne obmedziť jeho finančné zdroje, s ktorými je schopný disponovať a tak ho vytlačiť až na kraj chudoby, resp. nedostatku. NBS mala na mysli prípad, kedy dôchodcovia už aj tak pri relatívne nízkom dôchodku sa splácaním istého finančného produktu alebo služby môžu dostať na pokraj finančného nedostatku. Obaja informanti z NBS si uvedomujú, že súčasná legislatíva vykazuje ageistické prvky, ale zároveň tento prístup chápu ako ochraňujúci samotných seniorov pred neprimeraným zadlžovaním sa a následnou neschopnosťou splácať poskytnutý úver.

Na základe uvedeného konštatujeme, že podľa vyjadrení našich informantov sa na sociálne významné organizácie neobrátil žiadny senior so sťažnosťou o jeho diskrimináciu na základe veku. Dokonca ani informant z NBS si nepamätal, že by banka takúto sťažnosť obdržala.

Tretia ČVO logicky nadväzovala na predpoklad, že vzhľadom na spoločenskú významnosť organizácií zúčastnených v našom výskume prostredníctvom ich reprezentantov získame dostatočnú predstavu o tom, ako reagujú jednotlivé sociálne významné organizácie na prípadné podnety

V kontexte predchádzajúcich zistení sa nám hľadanie odpovedí na 3 ČVO javilo ako bezpredmetné. Konštatujeme, že z výpovedí informantov vyplýva predpoklad, že ak by ich organizácia obdržala podnet v súvislosti s vekovou diskrimináciou, či ageizmom, postupovali by rovnako, ako pri každom inom podnete, s maximálnou pozornosťou a prihliadnutím na platnú legislatívu a štandardy v tejto oblasti.

Poslednú, štvrtú ČVO sme opierali o skutočnosť, že všetky organizácie zapojené do nášho výskumu mali na svojich webových priamo uvedené, že ich organizácie rešpektujú ľudské práva, presadzujú antidiskriminačný prístup k svojim klientom a usilujú o sociálne spravodlivý prístup. Predpokladali sme preto, že ich vnímanie ageizmu bude v súlade s platnými európskymi a svetovými trendmi.

Na základe analýzy odpovedí konštatujeme, že hoci sa informanti zhodli v názore, že „ageizmus je v svojej podstate sociálne nežiaducim javom“ (informant zo SNSLP), ne-refletovali výskyt tohto javu vo vlastnej praxi a ani v praxi organizácie, ktorú reprezentovali. Ako sa vyjadril informant zastupujúci KVOP ageizmus je sociálny jav živý a všadeprítomný a preto sa Kancelária snaží v čo najväčšej miere svojej pôsobnosti vstupovať do tvorby legislatívy a zabraňovať jeho prejavom v slovenskej realii. „Kancelária sa problematikou o ktorú máte záujem zaoberá skôr systémovo. Svedčí o tom návrh zaslaný verejnou ochrankyňou práv na Ústavný súd Slovenskej republiky a správa z výskumu „Systém kontroly v zariadeniach sociálnych služieb so zameraním sa na seniorov“. Informantka z MPSVaR SR zdôraznila, že „Téma týkajúca sa seniorov je témou aktuálnou a bola rokovaná aj na zasadnutí Rady vlády ako predmet cieľov a opatrení Národného programu aktívneho starnutia I. a II.“

Informanti sa tiež zhodli v názore, že v slovenskej legislatíve je táto problematika dostatočne riešená a ak by sa na ich pracovisku niekedy vyskytol takýto problém, bude mu venovaná náležitá pozornosť.

ZÁVEREČNÉ ZHRNUTIA

Pri výbere sociálne významných organizácií sme sa orientovali podľa informácií, ktoré uvedené inštitúcie uvádzajú na svojich webových stránkach. Výber bol ovplyvnený snahou pokryť všetky štyri oblasti bežného života, v ktorých sa podľa organizácie Equinet (2021, 2018) najviac prejavuje ageizmus.

Na základe analýzy získaných dát od našich informantov konštatujeme, že existuje minimálny rozdiel v chápaní prítomnosti diskriminácie založenej na veku medzi reprezentantmi sociálne významných organizácií. Informanti zastupujúci sociálne významné organizácie sa zhodne vyjadrovali, že ich organizácie sa zapájajú do tvorby antidiskriminačnej legislatívy a konajú v zmysle platných štandardov. Informanti nemali vedomie o tom, že na ich organizáciu by sa niekto obrátil so sťažnosťou o diskrimináciu jeho osoby na základe veku. Títo informanti sa zhodovali v tom, že ich organizácie sa problematikou diskriminácie zaoberajú skôr systémovo a neriešia tento problém na individuálnej úrovni. Dokonca ani reprezentant Slovenského národného strediska pre ľudské práva nedisponoval informáciami o sťažnostiach, či podnetov na riešenie ageizmu. Ako sa vyjadril, SNSLP eviduje sťažnosti a podnety zamerané na diskrimináciu vo všeobecnosti a nevedie si špecificky zameranú na diskrimináciu seniorov. Výnimku tvorili informanti z NBS, ktorí otvorenie hovorili, že v oblasti finančných

produktov v slovenských bankách je platná legislatíva, ktorá sťažuje a niekedy až zabraňuje prístupu seniorov k finančným produktom a službám bánk. Obaja informanti však túto skutočnosť vnímali ako pozitívny, ochranný prvok pred možnou budúcou insolventnosťou klientov. Pre porovnanie uvádzame že ombudsman v ČR už v roku 2013 poukázal na prítomnosť ageizmu na českom finančnom trhu a označil za na alarmujúcu skutočnosť fakt, že českí seniori majú sťažený prístup k určitým finančným produktom a službám oproti zvyšku spoločnosti práve z dôvodu vyššieho veku.

Z výpovedí informantov sociálne významných informácií ale vyplýva, že ich organizácie nemajú vedomosť o reálne existujúcich problémoch s diskrimináciou založenej na veku. Ak si pripomenieme, že ageizmus pozostáva z kombinácie predsudkov a negatívnych postojov voči starým ľuďom a procesu starnutia a **inštitucionálnych politík**, ktoré podporujú negatívne stereotypy voči staršej generácií, potom nám vyvstáva otázka, či sociálne významné organizácie v SR sú reálne tými organizáciami, ktoré sa aktívne zapájajú do boja proti ageizmu tak, ako to deklarujú na svojich internetových stránkach. Aj keď publikovaných výskumných zistení cielene zameraných na ageizmus v slovenskej spoločnosti nie je veľa (Balogová, 2009, Kravčáková, Čupková, 2019, Olexa, Habiňáková, Koval, 2020 a i.), zasahujú široké spektrum od sociálnej práce, cez medicínu, či právo. Preto sa núka otázka, do akej miery je pravdepodobné, že by sa nikto z dotknutých seniorov neobrátil so sťažnosťou, či žiadosťou o pomoc na niektorú z organizácií zúčastnených na našom výskume? Voss a Bodner (2018) vo svojej práci objasňujú ako stereotypné uvažovanie o starobe napomáha diskriminácii na základe veku. Podobný koncept by mohol byť príčinou rozdielnej optiky, ktorou sa na problematiku ageizmu v slovenskej spoločnosti pozerajú naši informanti a slovenskí akademickí pracovníci. Je možné, že vnímanie ageizmu informantmi z prostredia sociálne významných organizácií bolo ovplyvnené stereotypnou optikou byrokratických organizácií, ktorou všeobecne nazerajú na sociálne problémy. Oproti tomu akademickí pracovníci sú vedení optikou kladená si otázok a hľadania odpovedí.

LITERATÚRA

- AYALON, L., TESCH-RÖMER, C. (Eds.) 2018. *Contemporary Perspectives on Ageism*. [online]. Cham: Springer, ISBN 978-3-319-73820-8 (eBook) [2021-11-17]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-73820-8>.
- AZULAI, A. 2014. Ageism and Future Cohorts of Elderly: Implications for Social Work. [online]. *Journal of Social Work Values and Ethics*. 11(2): 2-12. [2022-01-10]. Dostupné na: <https://jswve.org/download/2014-2/articles/2-JSWVE-11-2-Ageism-and-future-Cohorts-of-Elderly.pdf>.
- BALOGOVIÁ, B. 2006. Osamelosť ako dôsledok ageizmu a násillia na senioroch. In: Zborník referátov: Psychosociálne a zdravotné aspekty nekvality života. [online] p.62 [2021-03-16]. Dostupné z: <http://www.ff.unipo.sk/kvdsp/download/index.htm>
- BUTLER, R. N. 1980. Ageism: A Foreword. [online]. *Social Issues*, 36(2): 8-11, [2021-12-17]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1980.tb02018.x>.
- BUTLER, R.N. 1969. Age-Isim: Another Form of Bigotry. [online]. *The Gerontologist*, 9(4): 243-246. [2021-12-15]. Dostupné na: https://doi.org/10.1093/geront/9.4_Part_1.243.
- CAREY, M. 2012. *Qualitative Research Skills for Social Work. Theory and Practice*. Oxfordshire: Routledge
- EQUINET. 2021. *About Us*. [online]. [2021-10-07]. Dostupné na: <https://equineteurope.org/equinet-at-a-glance/how-we-work/>.

- EQUINET. 2018. *Fighting Discrimination on the Ground of Age*. [online]. [2021-01-15]. Dostupné na: https://www.archive.equineteurope.org/IMG/pdf/age_discrimination_updated_electronic.p df
- GAVORA P. 2015. *Obsahová analýza v pedagogickom výskume. Pohľad na jej súčasné podoby*. [online]. [2021-10-02]. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/3670>.
- HAYES, N. 2011. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-763-9
- Van den HEUVEL, W. 2012. *Discrimination against older people*. [online]. [2022-02-27]. Dostupné na <https://www.cambridge.org/core/journals/reviews-in-clinical-gerontology/article/discrimination-against-olderpeople/B60A4B5C35D D855 E00 39 8F 94C32B59D7>.
- CHRÁSKA, M. 2007. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN: 978-80-247-1369-4.
- IVERSEN, T. N., LARSEN, L. and SOLEM, P. E. 2009. A conceptual analysis of ageism. [online]. *Nordic Psychology*, 61(3), 4–22. [2022-01-17]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1027/1901-2276.61.3.4>.
- KRAVČÁKOVÁ, G., ČUPKOVÁ, L. 2019. Príčiny a dôsledky ageizmu a vzájomnej animozity medzi generáciami v pracovnom a mimopracovnom prostredí. Prešov: Prešovská univerzita
- KVALE, S. 1996. *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage
- LEVY, B. R., KUNKEL, S. R., et al. 2018. *Longevity Increased by Positive Self-Perceptions of Aging*. [online]. [2021-01-17]. Dostupné na internete: <https://www.apa.org/pubs/journals/releases/psp-832261.pdf>.
- MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR, 2014. *Rada vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie*. [online]. [2021-10-07]. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/>.
- MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR, 2014. *Štatút Rady vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie*. [online]. [2021-10-07]. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/statut.pdf>.
- OLEXA, P., HABIŇÁKOVÁ, M., KOVAL, Š. Vplyv ageizmu na správnosť indikácie antikoagulancií u seniorov s fibriláciou predsiení v práci kardiologickej ambulancie medzi rokmi 2012 a 2017. *Vnitřní lékařství*, 2020, 66(8):e5-e11, DOI: 10.36290/vnl.2020.151
- PALMORE, E. B. 1999. Ageism: negative and positive. New York, Springer Publishing Company. ISBN-10:0826170021.
- PALMORE, E. B. 2015. Ageism Comes of Age. [online]. *The Journals of Gerontology: Series B*, 70(6): 873–875, [2021-10-03]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/geronb/gbv079>.
- SHIOVITZ-EZRA, S., SHEMESH, J., et al. 2018. *Pathways from Ageism to Loneliness*. [online]. [2020-11-27]. Dostupné na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-73820-8.pdf>.
- STEIN, H. D. 1960. The conceot of the social environment in social work practice. *Smith College Studies in Social Work*. 30(3): 187–210.
- STRCULOVÁ, Z. 2021. *Reflektovanie ageizmu v slovenskej spoločnosti*. Diplomová práca. Trnava: FSV UCM v Trnave.
- VACEKOVÁ, M., VALIGURSKÁ, E. 2021. The impact of the COVID-19 pandemic on the quality of life of the most at-risk population groups. In: BOČÁKOVÁ, O., LEVICKÁ, J., DRAKOVÁ, Z. (eds.). *COVID-19 pandemic in the European region: scientific studies*. Brno: Tribun EU, 2021. s. 108–122. ISBN 978-80-263-1654-1.
- VAGNEROVÁ, M. 2000. *Vývojová psychologie — detství, dospělost, stáří*. Praha: Portal. 2000. ISBN: 80-7178-308-0.
- VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2013. *Výskum Veřejného ochránce práv. Dostupnost finančních služeb pro seniory*. [online]. [cit.2021-11-05]. Dostupné na internete: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/>

- Vyzkum_financnislužby-pro-senior_y_grafika.pdf
- VOSS, P., BODNER, E., et al. 2018. *The Relationship between Age stereotypes and Age Discrimination*. [online]. [2020-11-09]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/325292918_Introduction_to_the_Section_Ageism-Concept_and_Origins.
- WHO. 2021. *Global report on ageism*. [online]. ISBN: 978 92 4 001686 6 [cit.2021-04-21]. Dostupné na: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/2021-dha-docs/9789240016866eng.pdf?sfvrsn=7375d0b8_7&download=true.
- WHO. 2020. *Campaigning to Tackle Ageism: Current Practices and Suggestions for Moving*. [online]. [2021-11-20]. Dostupné na internete: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/3rd-edlsubmissions/campaigning-to-tackleageism.pdf?sfvrsn=c89079ac_1&download=true.
- WYMAN, M.F., SHIOVITZ-EZRA, S., et al. 2018. *Ageism in the Health Care System: Providers, Patients and Systems*. [online]. [cit.2020-12-15]. Dostupné na internete: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-73820-8.pdf>.
- ZÁKON č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Jana Levická

Department of social services and counselling (Katedra sociálnych služieb a poradenstva)
 Faculty of social sciences, University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava (Fakulta sociálnych vied,
 Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave)
 Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
 ORCID: 0000-0002-4225-5162
 mail: j.levicka@centrum.sk; jana.levicka@ucm.sk

Zuzana Strculová

Department of social services and counselling (Katedra sociálnych služieb a poradenstva)
 Faculty of social sciences, University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava (Fakulta sociálnych vied,
 Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave)
 Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
 mail: zuzana.strculova@gmail.com